

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

527

שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • וילך תשפ"ב

לצאת מאפלה לאור גדול

שיחה שנאמרה בישיבת פוניבז' ליל ערב ראש השנה תשפ"ב

שכיחא כלל דבר כזה, שמיד מהבר מצוה תהיה כל ההנהגה בשלמות, ובעבר היו יחידים כאלה, כמו הגאון, ורבי זלמן מוואלוז'ין, ורבי חיים מוואלוז'ין, ועוד יחידים סגולה, אבל זה דבר נדיר.

וממילא כל אחד צריך תשובה ותיקון על העבר, על ביטול תורה, ועל תפילה בלי כוונה, ויש עוד דבר שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג סא וכן באיגרת התשובה אות י') הזכרת שם שמים בלי מורא, שכאשר מזכירים את השם יש להזכירו במורא, כמו שכתוב (דברים י, כ) את השם אלוקיך תירא, וצריכים להרגיש את הפחד בהזכרת השם, ומי יכול לומר שהיה כך כל השנים? ואפילו עכשיו זה לא פשוט לחיות חיים כאלה, ואם כן מה העצה וכיצד מתקנים את העבר.

כח השפעת מוסר החכמים

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ש"ב י) כתב עצה שהיא גם דרך לתיקון כל העבר, שיש בה תשובה עם חרטה ויודוי, והיא גם דרך להוסיף הרבה מעשים טובים ולקבל שכר על כל העתיד: אם אדם מקבל עליו לשמוע מוסר החכמים והמוכיחים ולקיים את כל דבריהם, ובזמנו של רבינו יונה היו 'מוכיחים' שהם אנשים שהיו אומרים תוכחה לציבור, וכפי שהיו גם בדורות האחרונים מגידים שאומרים דברי תוכחה, כמו הדובנער מגיד שידוע שהיה אומר דברי תוכחה לרבים.

והדובנער מגיד כשהיה מגיע לאיזה מקום היה דרכו לומר דברי חיזוק לציבור בבית הכנסת, ומסופר (בהקדמה לספר המידות) שהוא הגיע פעם למקום שהיו שם שני אברכים תלמידי חכמים, בעל הישועות יעקב' ובעל 'טיב גיטין', והזהיר אותם ואמר להם: אתם חלשים ואין לכם כוח, ולא כדאי שתבואו לשמוע אותי, כי זה יזיק לכם לבריאות, אבל הם חשבו, הרי אנו צעירים, וכי אין לנו כוח, ומה יש לחשוש מזה? ולא שמעו בקולו, והלכו לשמוע את דרשתו, והסוף היה שזה השפיע עליהם שנחלשו חולשה איומה וניזוקו מאד, ולקח זמן עד שהתאוששו מזה.

זה היה כוח המגידים בעבר, שהשפיעו עם דברים היוצאים מן הלב, בדברי התעוררות כמו שהיו פעם, והדובנער מגיד ידוע שהוא היה אדם גדול מאד, ויש הרבה סיפורים על גדלותו, ופעם הייתה שאלה להלכה בהיתר עגונה, האיך לברר את ההלכה, והוא היה אומר על הכל משלים, ואמר גם בזה משל שהאיר את כל הענין כיצד להתיר העגונה, ובכוח השפעתו היה אומר דברי חיזוק כאלה שמעוררים את הציבור.

קבלה לשמוע וללמוד דברי מוסר

ועל זה כתב רבינו יונה, שגם בזמנו היו מוכיחים, ואם אדם החליט לשמוע בקביעות דברי המוכיחים, וגם לקיים את כל מה שישמע, ועכשיו הוא עדיין לא יודע מה לקיים, אבל המוכיחים יגידו לו מה חובתו בעולמו ואז הוא יקיים, "מעט אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה", היינו שמיד זה נחשב לו כאילו שכבר קיים ועשה את כל המעשים הטובים שהוא עתיד לעשות, כיון שהחליט החלטה כזו שעל ידה בטוח שיעשה את המעשים הטובים, וזה נקרא "מעשיו מרובין מחמתו", שיכול להיות שעדיין אינו יודע וכבר יש לו זכות כאילו שהוא כבר עשה וקיים, וזוכה כבר מעכשיו בזכויות מרובות כאלו!

אנו עומדים ביום האחרון של השנה, ערב ראש השנה, היום האחרון שאפשר לתקן את מה שצריך תיקון על כל השנה שעברה, והזמן קצר, נותר לנו רק יום אחד, והיום כבר התחיל, ונשארו פחות מעשרים וארבע שעות, שבחלקם גם צריכים לישון, ונתבונן כיצד ומה עושים.

אימתי זוכים לסייעתא דשמיא נגד היצר

מצינו בגמרא (קידושין ל, ב) על הפסוק "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", כלומר שהרשע רואה את הצדיק, ורוצה להרוג אותו, אבל "השם לא יעזבנו בידו", ופירשו בגמרא כי הרשע זהו היצר הרע, שהיצר הרע כשרואה אדם צדיק, הוא רוצה שיהיה רשע, ומבקש להמיתו מיתת חיי עולם, מיתת עולמית, מיתת הנשמה, שיהיה לו גיהנום, כך היצר הרע רוצה, אבל השם לא יעזבנו בידו, היינו שמן השמים יש סייעתא דשמיא, והקב"ה עוזר לאדם להתגבר על היצר, כי האדם עצמו אין בכוחו לעמוד נגד היצר הרע, וצריך סייעתא דשמיא, ורק בסייעתא דשמיא יכולים להתגבר על היצר.

וכתבו בזה המסילת ישרים (סוף פ"ב) והגר"א (קול אליהו סוכה) כי אימתי השם לא יעזבנו בידו, מתי יש לאדם סייעתא דשמיא? רק בזמן שעשה בעצמו את כל מה שבכוחו ויותר מזה כבר אינו יכול, כי עשה ממש את המקסימום כל מה שבכוחו לעשות, אז יש סייעתא דשמיא, אבל אם אינו עושה כל מה שהוא יכול בכל כוחו, וחסר משהו בשלמות, כבר אין סייעתא דשמיא, אם חסר אפילו משהו.

לימוד המוסר לתיקון מכאן ולהבא

ומה היא העצה לזה? חיזוק! וכיצד עושים חיזוק? לומדים מוסר! והתפץ חיים כתב כבר בזמנו (בית ישראל פ"ט) שכיום כבר כולם מודים שמוכרחים לקביעות של לימוד המוסר בישיבות, ואין ברירה ואין עצה אחרת נגד היצר הרע, רק על ידי לימוד המוסר בקביעות יום יומית, ובכל השנה לומדים מוסר בכל יום חצי שעה לפני מעריב, חוץ מיום ששי ושבת שבהם אין סדר מוסר, ובאלול מוסיפים עוד רבע שעה מוסר לפני מנחה, לחיזוק נוסף נגד היצר הרע.

אמנם כל זה הוא בנוגע מכאן ולהבא, לתקן את ההווה ואת העתיד, על ידי שיהיה חיזוק בכל יום, וכן אמרו חז"ל (ברכות לב, ב) ארבעה דברים צריכים חיזוק, ופירש רש"י שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוחו, הרי שהוסיף רש"י כי חיזוק נקרא רק אם הוא יתמיד ויבכל כוחו, ואם אין זה תמיד ואין זה בכל יום - זה לא חיזוק, ואמנם ביום ששי ושבת אין סדר מוסר קבוע בישיבות, אבל עוסקים בצרכי שבת ולומדים, ועל כל פנים צריכים חיזוק תמיד ובכל כוחו.

תשובה ותיקון על העבר מבר מצוה

וכאמור זהו כדי לתקן מכאן ולהבא, אבל צריכים גם תיקון ותשובה על העבר, ויש להתבונן מה עם העבר, וכיצד מתקנים את העבר, הרי כל אחד מיום עמדו על דעתו, מיום שנתייב במצוות, מבר מצוה, הוא כבר חייב בכל החיובים, תורה, ועבודה שבלב זו תפילה, ואיסור ביטול תורה, וכל התרי"ג מצוות עם כל החיובים חלו עליו כבר מיד מבר מצוה, ומי יכול לומר שמאז הוא כבר מחוזק כמו שצריך, הרי זה מילתא דלא

ואם כן גם אם לומדים מוסר, ולומדים על מנת לקיים, מי שמחליט החלטה כזו שילמד מוסר בכל יום ויקיים את מה שילמד, הרי הוא זוכה בזה בזכויות מרובות על שם העתיד, וצדק נפשו בשעה קלה.

ובישיבות יש סדר קבוע ללימוד המוסר, אך גם מי שאינו בישיבה, גם בבית יכול להיות סדר מוסר, וידוע כי אלו שעוסקים בספרי מוסר בבית, בכל יום משהו, ולא כתוב שיעור זמן לזה, אלא אפילו משהו, כל קביעות של מוסר, זה משפיע מאד לעשות מעשים טובים, וגם משפיע על כל האווירה בבית, להיות אווירה נעימה וחיים מאושרים. על ידי לימוד המוסר שאדם יודע מה חובתו בעולמו כל החיים נעשים מאושרים וגם חיי המשפחה מאושרים. כך המציאות.

ועל כל פנים בדרך זו שייך לקבל הרבה זכויות, וכמו שכתב רבינו יונה שעל ידי זה "ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול", ו"אשריו כי צדק נפשו בשעה קלה", וזו עצה טובה מאד בשביל לזכות ביום הדין, שייחשב שכבר יש לנו המון מעשים טובים.

לחזור ולהתבונן בדברי המוסר שלמד

ואמנם רבינו יונה הוסיף בזה (שם כו) "וישוב יהפוך יד תוכחתו על נפשו, ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדה, ותוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה, עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר", והיינו שאחרי שישמע דברי המוכיחים, צריך עוד פעם לחזור על מה ששמע, וימשיך כל הזמן לחשוב על דברי המוסר ששמע, להשפיע על עצמו עד שזה ישנה את טבעו, וכלשון רבינו יונה עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר, שיגיע לטהרת הנפש! ובקבלה כזו זוכים ברגע קטן לצאת מאפלה לאור גדול ונחשב מעשיו מרובים מחמתו.

*

החיוב לטרוח בדרישת טוב לעמו

והנה יש עוד ענין שהוא מצות עשה (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", ועוד כתוב (מיכה ו, ח) "ומה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד", וכתב על זה רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג יג) "כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חברו אם דל ואם עשיר", וזהו חיוב על כל אחד ואחד, לטרוח בדרישת טוב לעמו! ולשקוד על תקנת חברו! לחפש ולחשוב האיך אני יכול לעשות טובות עם אנשים, להיטיב עם הבריות.

וזכורני שראיתי פעם אדם גדול שחיפש בישיבה עם מי אפשר לעשות טובה, וטרח וחיפש עד שמצא בחור שהיה ניכר עליו שהוא מסכן, וניגש אליו למקומו ודיבר עמו בלימוד זמן ממושך, כחצי שעה! כדי לעודד אותו ולתת לו הרגשה נעימה, וזהו דרישת טוב לעמו.

להתפלל על הרוחניות של כלל ישראל

והנה זהו בנוגע לתת לשני הרגשה טובה בגשמיות, אמנם מלבד הגשמיות צריך גם לדאוג לרוחניות וחיי הנצח של השני, והרי יש רבים שזקוקים לחיזוק ברוחניות, ומצות ואהבת לרעך כמוך היא גם על חיי נצח, לזכות את השני בחיי עולם, שיזכה לעולם הבא עם תענוגי העולם הבא, ומה בידנו לעשות בזה? הן אמנם יש ארגונים שעוסקים בזה לקרב רחוקים ולהחזירם למוטב, אבל מי שלא עוסק בזה, מה יעשה וכיצד בידו להיטיב לאחרים גם ברוחניות?

העצה היא כמו שידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, ורבי ישראל בעצמו גם כן היה מבקש מתלמידיו שיבקשו עליו רחמים, על הרוחניות שלו. ומסתבר כי מה שזכה רבי ישראל לדרגתו היה מכוח התפילות, כי בלי תפילה לא שייך! ואם כן יש תפילה שעוזרת על רוחניות של מישהו אחר.

והרי בתפילה אנו אומרים 'השיבנו אבינו לתורתך', 'חננו מאתך דעה בינה והשכל', ומבקשים הכל בלשון רבים, לא חנני, אלא חננו! ועבור מי מבקשים זאת, ולמי מתכוונים בלשון רבים, וכי רק על המשפחה והקרובים? הרי מבקשים על כל כלל ישראל! שיזכו לדעה בינה והשכל, ולתורתך ועבודתך ותשובה שלמה לפניך, ואם כן הרי זו תפילה על רוחניות על אחרים, ובדאי שתפילה כזו יכולה להועיל, וכפי שאמר רבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת.

לכאוב את המצב הרוחני של התועים

ואם היינו באמת במדרגה הזו, שהיא אכן מדרגה, ואין זה פשוט, **שיהיה אכפת לנו וכואב לנו על הרוחניות של כלל ישראל, של אידישע נשמות, למה שלא יהיה להם עולם הבא, ואמנם הם שוגגים, אבל גם על שוגג אין עולם הבא, כי חסרות הזכויות, ואם באמת היה אכפת לנו וכואב לנו על הרוחניות ועל חיי הנצח של כלל ישראל, והיינו מתפללים ומבקשים מעומק הלב על זה, בודאי זה היה משפיע!**

אבל זה לא פשוט, וזה נגד הטבע, שיהיה לאדם הטבע הזה שיכאב לו ויהיה אכפת לו למה השני אין לו חיי עולם, וזוהי מדרגה עצומה, אבל כך צריך להיות! ואהבת לרעך כמוך! וכי ואהבת לרעך כמוך זה רק על גשמיות? ומה עם העולם הבא? וכי לא אכפת לנו שיהיה לו גיהנום, ועל כל פנים לא יהיה עולם הבא? נכון שהם שוגגים, אבל עולם הבא לא יהיה, ויחסר להם תענוגי חיי הנצח בעולם הבא, ומדוע לא אכפת לנו מזה! ובאמת זו דרגה, אבל זהו החיוב של ואהבת לרעך כמוך.

וידוע מה שכתב בארחות חיים להרא"ש (אות לו) "ומה טוב לבקש סליחה על אמרך סלח לנו בלי כוונה", היינו שלפעמים אדם צריך לומר סלח לנו על זה גופא שאמר סלח לנו בלי כוונה כראוי.

והרי אומרים סלח לנו בלשון רבים, על כלל ישראל, וצריכים לחשוב האם באמת מתכוונים לזה, וכי באמת הוא חושב על עצמו ועל אחרים, והאם באמת זה אכפת לו וכואב לו ומבקש על זה בקשה מעומק הלב, וכי הוא אכן רוצה את זה מעומק הלב? לכן צריך לבקש סלח לנו על מה שאמר סלח לנו, האיך אמר כן בלי לחשוב על מה שאמר.

ובכן תן פחדך על כל מעשיך

וגם בתפילות של ראש השנה אנו אומרים "תן פחדך על כל מעשיך", ומבקשים בזה על כל 'מעשיך' היינו אלו שחיים בעולם העשייה שלנו, שכולם יקבלו יראת שמים, תן פחדך – שמן השמים ישפיעו יראת שמים על כל מעשיך, וזוהי תפילה על אחרים.

אבל גם כל אחד על עצמו, וכי הוא כבר מושלם ביראת שמים? והאם הוא מפחד כמו שצריך? הרי בודאי גם הוא צריך יראת שמים וצריך להתפלל על זה, והתפילה תן פחדך היא גם על עצמו. ופחד של יראת שמים אינו מזיק לבריאות, אלא אדרבה כתוב (משלי י, כז) יראת השם תוסיף ימים, והיראה נותנת חיים טובים ומאושרים.

אך האם באמת מתפללים על זה מעומק הלב? הרי זה לא פשוט, לצאת ידי חובת ואהבת לרעך כמוך בתפילה על הרוחניות, על אחרים, ואפילו על עצמו, שהתפילה תהיה אמיתית מעומק הלב, שבאמת יהיה אכפת לו מכך, זה לא פשוט, וצריך סייעתא דשמיא לזה.

אמנם כבר אמרו חז"ל (יומא לח, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, ואם יש לאדם קביעות לעסק המוסר, אזי בקביעות הזו הוא בא ליטהר, ובזה גילה דעתו שהוא רוצה סייעתא דשמיא ורוצה להיות כמו מה שהוא חייב להיות, והקביעות הזו מוכיחה שבאמת הוא רוצה! ואזי יש סייעתא דשמיא. יהי רצון שנזכה כולנו להיות מחוזקים בכל מה שצריך חיזוק וזנכה לכתובה וחתומה טובה עם כל כלל ישראל.

לעילוי נשמת
אליהו ב"ר יוסף ז"ל
נלב"ע ג' חשון תש"ע
תנצב"ה

לעילוי נשמת ר' **יוסף** בן מרדכי ומרים **מנצ'וצבסקי ז"ל**
שהיה בא שנים רבות מכפר סבא לישיבה הק' ללמוד ולשמוע שיעורים
נפטר ה' תשרי תשע"ב ולא השאיר אחריו זש"ק
מבקשים לעשות חסד של אמת בלימוד ותפילה לעילוי נשמתו

לעילוי נשמת
ר' **נחמיה גיטלר ז"ל**
ב"ר שלום ז"ל
נלב"ע ו' תשרי תשס"ו - תנצב"ה

נא להתפלל ולעזור רחמי שמים מרובים על הילד **יקותיאל יצחק בן חנה** (שרייבר)

השרוי במצב רפואי קשה ביותר

ניתן להצטרף לאמירת פרקי תהלים לרפואתו 03-3065528